

Olga Grjasnowa

De juridische
schimmigheden
van een huwelijk

VERTAALD DOOR
JOËLLE FEIJEN

2016

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM | ANTWERPEN

Voor Julia

That old joke – you know, a guy walks into a psychiatrist’s office and says, hey doc, my brother’s crazy! He thinks he’s a chicken. Then the doc says, why don’t you turn him in? Then the guy says, I would, but we need eggs. I guess that’s how I feel about relationships. They’re totally crazy, irrational, and absurd, but we keep going through it because we need the eggs.

– Woody Allen, *Annie Hall*

Leyla's cel mat drie bij twee meter en zag eruit als de plaats van handeling van een slechte film noir. Een harde brits en een piepklein raam met tralies ervoor. De lucht was muf en de dagen strekten zich schaamteloos uit. Het grootste deel van de tijd lag Leyla op haar buik, haar handen met handboeien op haar rug gekneveld. Ze walgde van haar lichaam. Ze had al een week niet meer gedoucht. Op haar jurk zaten verschillende lagen opgedroogd bloed en zweet.

Ze was aangehouden vanwege illegale autoraces in de binnenstad van Bakoe. De officiële aanklacht had 'vandalisme' kunnen luiden, maar er werd niet eens een klacht ingediend. Autoraces hoorden bij de hobby's van de Gouden Azeri-jeugd en boden de laatste mogelijkheid om in opstand te komen. Rijkeluijskinderen kochten van hun zakgeld oude Sovjetauto's, waar je vroeger tien jaar op moest wachten. De races vonden 's nachts en uitsluitend in drukke buurten plaats, niet zelden kwamen daarbij voetgangers om het leven, wat de charme van het hele gebeuren natuurlijk vergrootte. Niemand wist wie die autoraces had bedacht. De gevangenen gaven niets prijs – en de gevangenenbewaarders vroegen er niet naar.

Bij de presidentiële familie waren de autoraces ten streng-

ste verboden, ze behoorden tot de weinige misdrijven die niet met geld konden worden afgehandeld. De jonge chauffeurs – er was nog nooit iemand gearresteerd die ouder was dan zesentwintig – werden doorgaans op het politiebureau vastgehouden en afwisselend door verschillende agenten afgeranseld. Een volstrekt gangbare en voor deze breedtegraad zelfs onschuldige praktijk.

En zo werd Leyla drie keer per dag door een jonge politieman in opleiding afgehaald en met handboeien om naar de verhoorkamer gebracht. Het was dezelfde jongen die haar water en eten bracht – spichtig, klein van gestalte en met de trieste blik van de eeuwige verliezer. De verhoorkamer was groot en leeg, op een smalle tafel en twee stoelen na. Hij bond Leyla's polsen en enkels vast. Terwijl hij dat deed, voegde de tweede leerling-agent zich bij hen: een geopereerde hazenlip, twee gouden tanden en verder symmetrische trekken met licht gebogen wenkbrauwen, die niet bij het onderste gedeelte van zijn gezicht wilden passen. Ze zou hem herkennen, wanneer en waar dan ook. Zijn rechterhand dwaalde langzaam over Leyla's dijbeen, bleef hangen bij haar schaamstreek, vond zijn weg naar haar slipje, richtte daar rustig en vastberaden zijn onheil aan en hield alleen even op om het snot weg te vegen dat Leyla uit de diepte van haar keel in zijn gezicht had geslingerd. Misschien beviel Leyla's ondoordringbare trots hem wel. Toen hij klaar was, sloeg hij haar een paar keer zo hard in haar gezicht dat ze het bewustzijn verloor. Toen ze weer bijkwam, proefde ze bloed in haar mond en voelde ze een hand op haar borst.

Leyla's balletlerares had haar al vroeg de drie basisvormen van pijn geleerd: constructieve, destructieve en chronische pijn. Het menselijk lichaam was niet geschikt voor ballet – om te kunnen dansen, moest het zichzelf overwinnen. Leyla

wende eraan met pijn te dansen; meestal ging het om kneuzingen, ontstekingen ontstaan door overbelasting, pijn aan de lendenwervelkolom en aan de gewrichten. Zolang de pijn constructief bleef, was hij van ondergeschikt belang. Maar als Leyla door een blessure niet kon optreden, huilde ze. Alleen en in bed, zoals de meeste mensen dat doen.

Minstens een halfuur gebeurde er niets. Een gedrongen man kwam loom binnen met een kop thee. Hij had kleine, scherpe tanden die zich verdrongen in zijn mond, dikke gebarsten lippen, en in contrast daarmee piepkleine ogen. Tijdens het verhoor stak hij een suikerklontje in zijn mond, achter de rij vergeelde tanden, en slurpte hij zijn thee door de suiker heen naar binnen. Leyla gaf geen antwoord en raakte haar thee niet aan. Ze probeerde zich er niet uit te praten, ze vroeg niet om vergeving, ze keek alleen maar strak naar de monochrome muur recht boven de kruin van de politieagent. Leyla verlangde naar de vuiligheid van haar cel.

Daar in die cel, waar geen enkele beweging mogelijk was, herinnerde Leyla's lichaam zich volledige balletten en de afgifte van endorfine tijdens een geslaagde opvoering. *Het Zwanenmeer* was de eerste balletvoorstelling die Leyla in het Bolsjojtheater had gezien. Samen met haar vader en moeder. Leyla had het liefst de rol gedanst van de prins die een enorm verlangen naar een wonderlijk wezen voelt, een niet-voorgeprogrammeerde liefde. Ze zag zichzelf al staan voor de geschilderde bossen in het zachte violette licht. De agonie van de zwaan bevrijdde haar van haar eigen doodstrijd, ze raakte in vervoering door de dans, de vorm, de pas de deux, zelfs door de maillots en de tutu. Ze liep op spitzen. Haar bewegingen werden sneller en duidelijker, en zijzelf volmaakt. Ze was weer een danseres, haar partner tilde haar op. In het derde bedrijf draait de zwaan tweeëndertig fouettés, de beruchte

pirouettes op één been. Ze had *Het Zwanenmeer* verschillende keren samen met Altay gezien, want hij hield ervan in de duisternis van het theater ongestraft naar de gespierde mannenlichamen te kijken. Op een avond in het Mariinskietheater – ze waren toen al verloofd – begon Altay midden in de voorstelling te giechelen, waarop de mensen naast hen verontwaardigd naar de onruststoker keken. ‘Leyla, het meer, de zwanen, dat is toch je reinste *cruising area*,’ zei Altay. Ook Leyla barstte nu in lachen uit en ze moesten naar buiten. Die ochtend in de gevangenis had Leyla bloedingen en ze wist niet zeker of dat nu goed voor haar was of niet.

Tijdens de volgende ondervraging wilde de politieagent praten over haar vader, die zich blijkbaar grote zorgen maakte. Bovendien vroeg hij of Leyla’s echtgenoot haar nog wel als vrouw wilde, nu ze toch de eer van haar hele familie door het slijk haalde. Hij hijgde en boog zich zo dicht naar Leyla’s gezicht toe dat ze zijn zurige adem rook. Leyla riep dat hij haar vader en vooral haar man erbuiten moest laten. Toen voelde ze een klap. De grond deinde onder haar voeten, haar evenwichtsgevoel liet haar in de steek. Leyla concentreerde zich en keek naar zijn verouderde gezicht. Ze probeerde er iets van af te lezen, maar zag niets dan verwondering. Een kakkerlakkenfamilie flaneerde onaangedaan over de vloer. Leyla gilte tot drie mannen haar hoofd tegen de vloer drukten, die bezaaid was met snot, sigarettenpeuken en lege schillen van zonnebloempitten. De kakkerlakken haastten zich dicht langs haar mond voorbij. Leyla had de twijfelachtige eer de eerste gearresteerde vrouw te zijn, en kreeg de behandeling die daarbij hoorde.

Het arrestatiebevel voor de zelfbenoemde autocoureurs moest duidelijk maken dat een opstand, of die nu was ontstaan uit verveling of als voortzetting van de Arabische Len-

te, zinloos was. In de regel werden de jongelui tien dagen opgesloten, onafhankelijk van invloed, inkomen of de clan waartoe ze behoorden. Tijdens die periode brak de commissaris zich het hoofd over hoe hij die verwende nesten berouw moest bijbrengen – de enige waarden die voor hen iets betekenden waren immers geld en macht. Tien dagen waren te lang voor een bekering en te kort voor heropvoeding. De commissaris wilde de werkkampen terug.

Leyla voelde hoe haar voeten werden opgetild en trapte uit alle macht om zich heen. Daarna hoorde ze een zee van stemmen, variërend in volume en toon. Ze sloot haar ogen en luisterde naar haar ademhaling om die onder controle te krijgen. Als Leyla aan Giselle dacht, kwam alles weer boven: Jonouns geur drong in haar neus, ze herinnerde zich de fijne blonde haartjes op Jonouns dijbenen en haar barnsteenkleurige haar, waar Leyla haar hoofd zo graag in stak. Het verlangen naar Jonouns lichaam werd een doffe pijn. Er klonken schrille kreten aan het einde van de gang en Leyla droomde weer weg naar de dans van de Willi's, ze trapte met de punt van haar schoen een laatste keer hard in het terpentijnhars, trok de lintjes van haar spitzen strak aan en betrad het podium van het Bolsjoj. Dit was het podium waarnaar ze haar hele leven had verlangd, het waren die twee meter hoogteverschil, onzichtbaar voor de toeschouwer, die ideaal waren voor de klassieke dans.

Toen de commissaris de verhoorruimte binnenkwam, beefde ze over heel haar lichaam. Ze wist niet meer waar ze was en vroeg of er een raam open kon. In haar hoofd raasden balletscènes in een verwarde galop rond, gezichten die ze al lang was vergeten. Deze keer lukte het haar niet een herinnering vast te houden. Speeksel en bloed stroomden over haar lippen. De commissaris kreeg een kleur, hij was bang om blij-

vende sporen in Leyla's gezicht achter te laten, haar vader was immers een man met connecties. Hij begon harder te roepen, toen dwong hij zichzelf te stoppen. Uiteindelijk zette hij zijn werk met hernieuwde kracht voort, zijn fantasie liet hem niet in de steek.

Leyla zou nooit meer kunnen worden wat ze ooit was geweest. Een ballerina. Dat had zij gewild en besloten. Natuurlijk had ze de pijn ingecalculleerd, dat was het probleem niet – Leyla was aan pijn en honger gewend. Waar ze niet op had gerekend, was dat ze het ballet zou missen. Niet als een mens naar wie je verlangt, maar als een drug die het lichaam plotseling wordt onthouden, en Leyla had het typische geheugen van een verslaafde. Als een beweging haar bijzonder goed lukte, werd ze high. Wat ze nu miste was de triomf over haar eigen lichaam. Ze probeerde haar verlangen met coke of MDMA te onderdrukken, maar het werkte niet. Ze dacht dat het haar zou opluchten om niet meer te hoeven dansen – ze had genoeg van de voortdurende pijn, de overbelasting en uitputting, de angst voor blessures, de druk van de concurrentie en de permanente intriges. Wat ze wilde was rust, maar haar lichaam was aan de dagelijkse marteling gewend geraakt en verlangde naar meer. Leyla voelde zich een vreemde in haar eigen lijf.

Toen kreeg ze een handdoek en schone kleren, merkwaardig genoeg het T-shirt en de broek die ze twee maanden geleden in haar woning in Berlijn had achtergelaten. Onder de douche schrobde ze het vuil van zich af, streng in de gaten gehouden door twee weelderige agentes. Daarna werd ze naar een nieuw vertrek gebracht: twee grote ramen met tralies ervoor, een versleten linoleumvloer – en Altay.

DEEL I

Jonoun stond glazen af te wassen achter de toog van een bar in Kreuzberg, waar ze sinds een week werkte. Het was niet druk, ze liet haar blik door de ruimte dwalen – en het was een vrouw op wie haar ogen bleven rusten. Wat Jonoun het eerst opviel was de lichaamshouding van de vrouw. Ze zat kaarsrecht en maakte toch een ontspannen indruk. Daarna registreerde Jonoun dat de vrouw ongewoon slank was, een ringetje in haar neus droeg en lang zwart haar had. Jonoun was niet van plan haar aan te staren, het gebeurde gewoon en de ander merkte het. Op een gegeven moment keek ook haar metgezel op, een knappe man met het figuur van een zwemmer. Hij grijnsde en wisselde een paar woorden met de vrouw. Ze lachten. Tot die tijd was Jonoun alleen met mannen naar bed geweest, maar opeens wilde ze niets anders dan de volgende ochtend naast deze vrouw wakker worden en een kom muesli met haar delen.

Even later stond Leyla op, glimlachte naar Jonoun en liep in de richting van het toilet. Jonoun volgde haar.

De toiletruimte was krap en smerig, een spiegel was er niet, zodat de bezoekers naar de kale muur moesten staren. Toen Jonoun binnenkwam, waste Leyla haar handen. Aan haar linkerwijsvinger glansde een smalle gouden ring. Ze

keek Jonoun geïrriteerd aan en Jonoun vroeg zich af of ze zich alles alleen maar had verbeeld.

‘Ik moet je iets zeggen,’ begon Jonoun.

‘Ja?’ Leyla keek onzeker om.

Jonoun kwam wat dichterbij en snoof gretig Leyla’s sterke parfum op.

‘Je bent mooi.’ Voor het eerst in haar leven bloosde Jonoun, omdat ze besepte hoe pijnlijk haar gedrag was. Niettemin wilde ze haar hand naar Leyla’s krullen uitstrekken en haar mond proeven.

‘Dat is lief van je.’ Leyla zag er even onthutst uit als Jonoun.

‘Hoe heet je?’ vroeg Jonoun toen het gesprek stokte.

‘Leyla,’ zei ze. ‘En jij?’

‘Jonoun.’

Leyla knikte, droogde haar handen af en liep naar buiten.

Vanaf dat moment kon Jonoun zich niet meer op haar werk concentreren. Leyla schonk verder geen aandacht meer aan Jonoun en maakte grapjes met haar metgezel. De bar liep vol, Spaanssprekende toeristen en *drag kings* en *queens* stormden naar binnen. De discobal aan het plafond leek een grote vergissing.

De man naast Leyla hield zijn hoofd schuin en gebaarde naar Jonoun dat ze nog twee glazen mocht brengen. Jonoun schonk de whisky royaal in en liep naar hun tafel.

‘Wil je haar nummer?’ vroeg hij en hij stak Jonoun lachend een stukje papier toe.

Jonoun zei niets, keek zwiingend naar de grond, die vol viezigheid lag en onder hun schoenzolen plakte. De situatie werd ondraaglijk. Leyla griste het stukje papier uit zijn hand en stak het in haar slipje, waarna hij het papiertje er weer uit probeerde te vissen, maar Leyla liet dat niet toe en ze lachten

allebei, waarschijnlijk om Jonoun, die nu opkeek en hen aanstaarde.

‘Dit is mijn man,’ zei Leyla langzaam en beslist.

Vijf minuten later zocht Jonoun het toilet weer op en liet het koude water over haar armen stromen. Ze rilde van de kou in haar dunne t-shirt.

De deur van het toilet ging open, Leyla kwam binnen en duwde Jonoun in een van de hokjes. Ze deed de deur op slot, draaide Jonoun met haar rug naar de deur en drukte haar ertegenaan. Jonoun perste haar onderlichaam tegen de deur en Leyla het hare tegen Jonoun. Toen greep ze Leyla’s onderarm, draaide haar weer naar zich toe en kuste haar. Leyla kuste terug, haar tong drong in Jonouns mond en de geur van haar parfum drong in haar neus, ze kuste haar hals, pakte haar bij haar heupen en bedacht hoe merkwaardig dit allemaal toch was. Toen gleed haar rechterhand naar Leyla’s boezem en bedeesd kneedde ze de vreemde borst door de bh-cup heen.

‘Wanneer ben je klaar?’ vroeg Leyla.

‘Als de laatste gast vertrekt.’

‘Over drie uur kom ik je ophalen,’ zei Leyla en ze liep naar buiten. Jonoun ging op de dichtgeklapte wc-bril zitten en ondersteunde haar hoofd met haar ellebogen. Ze ademde snel en moeizaam.

Jonoun was twee weken geleden naar Berlijn verhuisd, met een master in New Media Art die ze aan een middelmatig *Liberal Art College* had behaald, maar zonder geld. Ze kon zich een leven in Williamsburg niet meer veroorloven, stak bovendien door haar studiekosten diep in de schulden en moest weg uit haar kamer in het studentenhuis. Ze had het

in de kunstwereld beslist ver kunnen schoppen, dat maakte ze zichzelf tenminste wijs, maar zonder een atelier en met drie verschillende baantjes, die noodzakelijk waren om de huur voor haar piepkleine kamer en de wifi-aansluiting te betalen, kon ze geen carrière maken. Berlijn had de naam voordelig te zijn en zelfs een beetje op Brooklyn te lijken, al was het natuurlijk provincialer, en toen was het er al, het verlangen naar een nieuw, beter leven. Op school had Jonoun Duits geleerd en goede cijfers behaald. Misschien zou het in Berlijn wel lukken, dacht ze toen.

Jonoun had altijd al een nomadenleven geleid en een nieuwe verhuizing leek alleen maar logisch. Als ze het even niet meer wist of zich verveelde, veranderde ze van omgeving. Misschien had ze dat van haar moeder, de buitenechtelijke dochter van een rabbijn, kleindochter van een cantor en het resultaat van een misstap tijdens het Poerimfeest. Ze was opgegroeid in die kleine wereld van geleerden, waar het grootste gevaar uitging van koppige vrouwen, van hun zingende stemmen, hun sleutelbeenderen, hun menstruatie en hun onbedekte haar. Na het huwelijk werd het haar afgeschoren en de kale schedel met een pruik bedekt, maar die mocht er niet te echt uitzien.

Jonouns moeder had zich voorgenomen zich nooit door iemand de wet te laten voorschrijven, toch zou ze haar hele leven verlangen naar het houvast en de bekrompenheid van het wetsgetrouwe leven in een getto. Eerst had ze haar opleiding als verpleegkundige opgegeven om een wereldreis te maken. Jonoun werd in India geboren, waar haar moeder zich in een ashram aan meditatie wijdde. Haar vader was een Israëliër – een echte sabra en lid van het Israëlische leger, na Anne Frank de postpornografische droom van elk Joods meisje van min of meer goede afkomst. Ze hadden elkaar in

Laos leren kennen en waren samen naar India getrokken. Of iets dergelijks. Het enige wat Jonoun met haar vader gemeen had was haar voornaam, die eigenlijk zijn achternaam was. Ze kende hem uitsluitend van foto's.

De eerste jaren van haar leven bracht Jonoun door in een kibboets in het noorden van Israël, maar ze had geen enkele herinnering aan die tijd. Toen ze drie werd, trouwde haar vader, niet met haar moeder maar met een kleuterleidster, voormalige topsportster en reserveofficier. Jonoun werd aan de zorg van haar grootmoeder toevertrouwd. Haar moeder reisde verder door de wereld en Jonoun hoorde maar zelden iets van haar, meestal vanuit psychiatrische inrichtingen, waar ze vanwege een bipolaire stoornis en lichte schizofrenie regelmatig naartoe werd gebracht.

Jonoun kende niemand in Berlijn en de eerste nachten bracht ze door in de bedden van vreemde mensen, die ze door couchsurfing op het internet had gevonden. Een paar van hen gedroegen zich heel correct, anderen wilden seks en soms ging Jonoun daarop in, want buiten heersten temperaturen onder het vriespunt. Het was toch al een van de koudste winters sinds de weermetingen. De kou drong door je kleren, de lucht was constant muisgrijs en zelfs de binnenkant van je neus bevroor. Jonoun had een hekel aan de kou en wilde het liefst sterven, maar ze was te narcistisch om dat onopgemerkt te doen.

Al na een paar dagen begon ze haar bedpartners in kroegen op te pikken: ze zat verschillende nachten na elkaar te wachten in een bar. De muren waren met rozerood pluche behangen, de muziek was luid en elektronisch zoals bijna alles in Berlijn. Jonoun wachtte tot iemand haar uitkoos, wachtte tot iemand haar zou meenemen naar zijn verwarmde woning en de volgende ochtend misschien koffie voor haar zou zetten.

Meestal duurde het niet bijzonder lang en het was bijna altijd een bepaald soort man wiens aandacht ze trok: verlegen, onzeker, niet bijster aantrekkelijk en vreemd genoeg nooit twijfelend aan zijn eigen intelligentie.

Toen ze al de hele levens- en liefdesgeschiedenis van de bareigenaar en die van de meeste stamgasten had aangehoord, kreeg ze in die bar een baan en een kamer in Kreuzberg aangeboden. Dat was voor haar allebei oké, want in die tijd leefde Jonoun voornamelijk van broodjes van vijftien cent.